

Apostlagärningarna 2. Övers och komm: Bo Giertz

Apostlagärningarna Kapitel 2 Anden utgjuts över kyrkan (Apg 2:1–13)

Översättning

När pingstdagen var inne, hade de alla samlats till gudstjänst. Då kom plötsligt från himmelen ett dån, som om en våldsamt stormfarit fram, och det fyllde hela huset där de satt. Tungor som av eld visade sig för dem och delade sig och satte sig på var och en av dem. Då uppfylldes de alla av den helige Ande och började tala med främmande tungor, allteftersom Anden gav dem något att bära fram.

Nu bodde i Jerusalem fromma judar från alla folk under himmelen. Vid ljudet av allt detta strömmade människor samman och visste inte vad de skulle tro, eftersom var och en hörde sitt eget språk talas. De stod där utom sig av häpnad och sade: Är det inte idel galileer som talar här? Hur kan då vi, var och en, känna igen sitt hemlands språk? Vi som är parter och meder och elamiter, vi som bor i Mesopotamien, Judeen och Kappadokien, i Pontos och i Asien, i Frygien och Pamfylie, i Egypten och i Libyens bygder åt Cyrene till, vi som är hit flyttade från Rom, både judar och proselyter, kretenser och araber? Alla hör vi dem tala om Guds väldiga gärningar på våra egna språk!

Alla var de slagna av häpnad och kunde inte förklara det utan frågade varandra: Vad kan det här betyda? Men andra sade föraktfullt: De har druckit för mycket vin.

Kommentar

Pingstdagen var inne. Ordet ”pingst” kommer av det grekiska ”pentekostos”, som betyder ”den femtionde”. Pingstdagen var nämligen femtionde dagen efter påsk. Ursprungligen var det en skördefest, då man offrade det första av den nya grödan (som mognar under försommaren i Palestina). På Jesu tid firades pingsten också till minne av att man fått lagen på Sinai. Det var en av årets stora högtider, och mycket folk var samlat i Jerusalem.

Också lärjungarna var samlade ”till gudstjänst”. Lukas använder ett urkristet uttryck som egentligen betyder ”på samma ställe”, men som brukar användas om den gemensamma gudstjänsten dit alla samlades (t.ex. 1 Kor 14:23 och 26). Denna gång kan lärjungarna ha varit samlade på sin vanliga mötesplats, men ”huset” kan också syfta på templet.

Då inträffade något sällsamt och djupt ingripande, som Lukas försöker skildra för oss. Vi får minnas att han kände både Petrus och Jakob, Jesu bror, och andra som var med. Han låter oss förstå att händelsen egentligen inte går att skildra. Det syntes något som var ”som” eld och hördes ett dån ”som” av en stormvind. För dem som var med, var det ingen tvekan om vad som skedde. Det var Anden som kom och ”beklädde dem med kraft från höjden” så som Jesus hade lovat. Den övertygelsen berodde naturligtvis först och främst på vad vi skulle kalla en inre upplevelse. Men de yttre tecknen var inte utan betydelse. Gud lever i sin skapelse och det finns yttre ting som är nästan självklara symboler för osynliga verkligheter. Så har vind och eld alltid haft något att säga om Andens väsen, på samma sätt som himlen säger något om Guds majestät.

Den omedelbara följderna för lärjungarna blev att de började tala med tungor. I urkyrkan visste man att tungomålstalet var en av de gåvor i vilken Anden kunde uppenbara sig. Vanligen var det - som i våra dagar - fråga om ett tal som inte kunde förstås. Delvis kan det ha rört sig om sådant tungomålstal också på pingstdagen, eftersom några av de utomstående trodde att apostlarna var berusade. Men Lukas gör klart, att det rörde sig om något som annars inte hörde ihop med tungomålet, nämligen att apostlarna började tala på främmande språk. Att de gjorde det, kunde några av de kringstående konstatera.

Lukas förklarar för oss hur detta hängde samman. Flertalet av judarna levde i ”förskingringen” (i diasporá som man sade), kringspidda bland praktiskt taget alla folk som man då kände till. Många av dem hade för länge sen glömt både hebreiska och arameiska. Sins emellan talade de grekiska, men många kunde också det folkspråk som användes i de trakter där de levde, och det fanns ett otal sådana språk inom Medelhavsområdet. Lukas ger oss en provkarta på den brokiga blandning av judar från alla världens hörn som kunde samlas på Jerusalems gator vid de stora högtiderna. Man har försökt spåra en planmässig uppräkningslista eller hitta djupsinniga undermeningar i de många namnen, men det är minst lika troligt att Lukas helt enkelt räknar upp tänkbara exempel, så som de kommit för honom. Det stora flertalet av dem är hämtade från grannländerna öster och från Mindre Asien. Med ”Asien” menas här som alltid hos Lukas den romerska provinsen med det namnet, alltså kustländerna öster om Egeiska havet mitt emot Grekland. ”Proselyterna” var hedningar som övergått till judendomen och påtagit sig att följa Mose lag i allt.

Det är tydligt att Lukas menar, att det inte bara var fråga om sådant tungotal, som man senare kunde höra exempelvis i Korint. Här skedde ett under, som inte kom att upprepas. Det var ett tecken på vad som nu skulle ske. Anden hade fallit över kyrkan, som nu fått både uppdraget och kraften att föra ut sitt budskap till alla folk och predika evangelium på alla tungomål.

Petrus första missionspredikan (Apg 2:14–36)

Översättning

Då trädde Petrus fram tillsammans med de elva. Han höjde sin röst och talade till folket: Ni judar och alla andra som bor i Jerusalem, jag skall förklara detta för er. Hör nu på vad jag säger: Det är inte som ni tror, att dessa är druckna. Det är ju bara tre timmen på dagen. Nej, här ser ni det som profeten Joel har förutsagt:

Och det skall ske i de yttersta dagarna, säger Gud: Jag skall utgjuta av min Ande över alla varelser. Då kommer era

söner och era döttrar att profetera, era ynglingar skall se syner och era gamla män skall få drömmar. Också över tjänstefolket, som tillhör mig, skall jag i de dagarna utgjuta av min Ande, och de kommer att profetera. Jag skall låta er se underverk uppe på himmelen och tecken nere på jorden, blod och eld och bolmande rök. Solen skall vändas i mörker och månen i blod, innan Herrens dag kommer, den stora och strålande. Och det skall ske, att var och en som åkallar Herrens namn, han skall bli frälst.

Hör nu på vad jag säger, ni israeliter. Jesus från Nasaret, honom som Gud bekände sig till inför era ögon genom de kraftgärningar under och tecken, som Gud genom honom utförde mitt ibland er, så som ni själva vet, honom fick ni i er hand, så som Gud i sitt rådslut hade bestämt och förutsett, och ni spikade fast honom på korset och dödade honom med hjälp av män som inte kände lagen. Men Gud uppväckte honom och gjorde slut på dödens vånda. Hur skulle också döden ha kunnat hålla honom kvar? David säger ju om honom:

Jag har beständigt haft Herren för mina ögon. Han är på min högra sida för att jag icke skall vackla. Därför var mitt hjärta fullt av glädje och min tunga jublade, och även min kropp skall komma till ro med ett hopp. Ty du skall inte låta min själ förbli i dödsriket, och inte skall du låta din Helige se förgängelsen. Du visade mig livets vägar, och du skall uppfylla mig med glädje inför ditt anlete.

Bröder, om vår stamfader David kan jag tryggt påstå, att han är både död och begravnen. Hans grav finns ju ännu idag här ibland oss. Men nu var han en profet och visste att Gud med ed hade lovat att sätta en ättling till honom på hans tron, och därför såg han in i framtiden och talade om Kristi uppståndelse och lät förstå att han inte skulle lämnas kvar i dödsriket och att inte heller hans kropp skulle se förgängelsen. Denne Jesus har Gud uppväckt. Vi kan alla vittna om den saken. Av Guds högra hand har han blivit upphöjd och av Fadern har han fått den helige Ande som var utlovad. Så har han utgjutit detta, som ni både ser och hör. David har ju inte farit upp till himmelen, utan han säger själv:

Herren sade till min Herre: Sätt dig på min högra sida, tills jag har lagt dina fiender för dina fötter.

Därför skall hela Israels folk ha klart för sig, att Gud har gjort honom både till Herre och Messias — denne Jesus som ni korsfäste!

Kommentar

Det blev alltså stor folksamling, när ”ljudet” hördes. Troligen menas tungomålstalet. Var apostlarna samlade i templet, så var det självklart vilket uppseende de måste ha väckt. Men även om de var i en sal i övre våningen är det tänkbart, eftersom övervåningen kan ha haft valvbågar mot gatan. Sannolikast är väl att Lukas menar, att det var i någon av templets förgårdar som Petrus nu trädde fram tillsammans med de elva, med den övriga församlingen i bakgrunden.

Petrus hade talat förr. I Galileen hade han varit utsänd med budet att Guds rike var nära. Vid detta laget måste han ha varit ganska van att tala till församlingen, på det sätt vi hörde i föregående kapitel. Men detta är första gången som det veterligen har predikats för utomstående om Jesu död och uppståndelse. Vad Petrus här säger ger oss en god bild av den äldsta kristna förkunnelsen. Den rör sig med några enkla, fundamentala fakta och går förbi en rad frågor som längre fram skulle bli aktuella.

Först förklarar Petrus själva tungotalet, som väckte så stor uppståndelse. Det var inte fråga om ett rus. Vin drack man till maten, och mat åt man inte så tidigt på dagen. Vad som här skedde var en uppfyllelse av Guds stora löfte till Israel. I tidens fullbordan skulle Anden komma över Guds folk, över både stora och små, som ett förbud till att Herrens dag var nära.

Sedan sätter Petrus detta i förbindelse med vad som nyss hade hänt. Han påminner sina landsmän om vad de gjort med Jesus från Nasaret, och så säger han vad Gud har gjort med honom. Den som Israel förkastade, honom har Gud uppväckt och gjort till ”både Herre och Messias”. Gud har visat, inte bara att Jesus verkligen var den utlovade Messias, utan också att han är ”Herre”. Det betyder: han är Gud, han bär med rätta Guds namn, namnet över alla namn, det som var så heligt att en from jude aldrig tog det på sina ovärdiga läppar. ”Herrens dag” är alltså Kristi dag. Att ”åkalla Herrens namn” betyder att åkalla Jesu namn.

Petrus säger om Jesus, att Gud redan i livstiden bekände sig till honom genom alla de under och kraftgärningar han lät honom utföra. Och han tillägger ” så som ni själva vet”. Han kunde hänvisa till ett faktum, som också samtida judiska källor bekräftar: Jesus utförde gärningar, som gick utöver vad man räknade som möjligt. Motståndarna försökte förklara dem som trollkonster, utförda i förbund med onda, överjordiska makter. Men förneka dem kunde ingen. Och nu hade Gud visat vem Jesus verkligen var genom att uppväcka honom. ”Vi kan alla vittna om den saken”, säger Petrus. Han talar på apostlarnas vägnar. Det var ju detta, som de framför allt hade fått i uppdrag att göra: att vittna om uppståndelsen. På den punkten skulle de bli hårdast bekämpade, hotade och förföljda, utan att låta sig skrämmas och utan att tystna.

Också i fråga om uppståndelsen hänvisar Petrus till Skriften. När David talade om att hans själ inte skulle förbli i dödsriket och att han inte skulle ”se förgängelsen” (alltså dö och bli stoft igen), så talade han inte om sig själv, utan som en profet om Messias. Lukas citerar psalmen så som den var översatt i judarnas grekiska Bibel (den som kallas Septuaginta). Den översättningen avviker på många ställen från den hebreiska texten. Ofta visar den hur man förstod den hebreiska texten på Jesu tid. Här menar nu Petrus, att orden (de är tagna ur den 16 psalmen) får en djup och klar mening om man förstår att de handlar om Messias och tänker på vad som hänt med Jesus. David hade ju dött. Hans grav visades i Jerusalem, söder om tempelplatsen. Han hade aldrig uppstått och ännu mindre satt sig på Guds högra sida som Jesus. Återigen åberopar Petrus ett

ord ur Psaltaren (110:1), ett ord som Jesus själv några veckor tidigare på tempelplatsen hade hänvisat till för att påminna om att Messias, som var Davids ättling, samtidigt var hans Herre.

Vad Petrus här säger ger oss en målande bild av det som visade sig vara det oövervinnliga i urförsamlingen. Mänskligt sett var lärjungarna ur räkningen i och med att Jesus blivit avrättad. I folkets ögon var han ju avslöjad som en falsk profet. Men nu var det två saker som hade inträffat. Lukas framhåller dem båda med klar blick för det väsentliga. Jesus hade uppstått. Han hade ”genom många säkra bevis” visat att han levde. Det var en så oväntad och genomgripande händelse, att situationen blev totalt förvandlad. Och därtill kom som det andra denna pingstuppelevelse. Kristus gav sina lärjungar Anden och därmed en frimodighet och en förmåga att vittna, som de inte haft förut. Lukas menar säkert, att Petrus första framträdande inför folket skall ses som en direkt följd av Andens utgjutande.

Det kristna dopet (Apg 2:37–40)

Översättning

När de hörde det, kände de ett styng i hjärtat och sade till Petrus och de andra apostlarna: Bröder, vad skall vi göra? Petrus svarade dem: Omvänd er och låt er döpas, var och en, i Jesu Kristi namn, till förlåtelse för era synder. Då skall ni få den helige Ande som gåva. Ty det är er som löftet gäller, er och era barn och alla som nu är långt borta, så många som Herren vår Gud kallar.

Med ännu många andra ord vittnade han för dem och förmanade dem: Låt er frälsas från detta vrånge släkte.

Kommentar

Resultatet blev vad vi kallar väckelse. Människor vaknade till insikt om att de handlat orätt. De började fråga: Vad skall vi göra? Och Petrus svarar med den maning, som Jesus själv brukade använda: Omvänd er. Men där Jesus tillade: Tro evangelium, där säger Petrus: Låt er döpas i Jesu Kristi namn. Det är första gången vi hör talas om att döpas till gemenskap med Jesus Kristus. Johannes hade döpt människor som ville göra sig redo att möta Messias. I Johannesevangeliet berättas att också Jesu lärjungar på ett tidigt stadium döpte, tydligen med samma innebörd som Johannesdopet. Jesus själv döpte däremot aldrig. Det behövdes inte. Med honom hade Guds rike kommit till jorden. Han tog människor upp i Riket genom att förlåta dem deras synder och göra dem till Guds barn. Nu var han borta, och det som han personligen hade gjort, det måste nu ske på något annat vis. Det är här det kristna dopet kommer in.

Lukas säger ingenting om hur det kom sig att apostlarna började döpa, men Matteus låter oss veta att de kunde åberopa en befallning som de fått av den Uppståndne. Det var på det viset som människor nu skulle göras till lärjungar. Även Lukas förutsätter att det inte fanns någon tvekan bland apostlarna om hur man skulle handla när människor nu ville bli lärjungar. Man hade också klart för sig vad dopet innebar. Det skänkte inte bara syndernas förlåtelse, utan dessutom skulle den som döptes få den helige Ande som gåva. I de orden har vi redan grundragen av den doplära, som vi sedan möter i den urkristna missionen. Anden hade kommit, inte bara över apostlarna utan över hela kyrkan. Alla hade blivit döpta i Ande och nu ägde de Anden. Att vara kristen innebar att äga Anden. När man genom dopet togs upp i Kristi gemenskap och i hans kyrka, så fick man också Anden. Det kristna dopet var alltså något annat än Johannesdopet. Det var ett dop i helig Ande. Vi kommer längre fram att få se, att Johannesdopet inte godtogs som kristet dop.

Petrus uppmanar alltså sina landsmän att låta döpa sig i Jesu namn. Han tillägger att de först av alla får ta till sig Guds löften. Huru illa de än har handlat, har Gud inte förkastat dem. Gud håller fast vid vad han lovat: Den Messias som de korsfäst har dött för dem. Men Petrus tillägger: Han har dött också för de stora skarorna, som väntar borta i fjärran. Åter skymtar vi världsmissionen.

Den apostoliska kyrkan (Apg 2:41–47)

Översättning

De som nu tog emot hans ord blev döpta, och den dagen ökades församlingen med ungefär tre tusen. De höll troget fast vid apostlarnas undervisning och församlingsgemenskapen, vid brödsbrytelsen och bönerna. Frukten kom över dem, var och en, och genom apostlarna skedde många tecken och under. Men i församlingen hade de troende allting gemensamt. De sålde sina egendomar och vad de eljest ägde och lät alla få bidrag, allteftersom de behövde. Var dag kom de troget och enigt tillsammans i templet. Men i sina hem bröt de bröd och höll måltid med stor och oförställd glädje. De prisade Gud, och de var väl sedda av allt folket. Men Herren ökade dag för dag församlingen med dem som han fick frälsa.

Kommentar

Den dagen betydde för församlingen en ökning med tre tusen människor, säger Lukas. Vi får tänka oss att det blev resultatet, sedan man hunnit ta emot och döpa alla dem som den dagen blev påverkade på ett avgörande sätt. Siffran är – som Lukas markerar – ungefärlig. Den bör rimligen vara grundad på vad som berättades bland dem som var med från första början. Den ger oss bilden av en vår- och väckelsetid i skuggan av det överväldigande som hade hänt den första påsken och pingsten.

Någon dopundervisning behövdes tydligen inte. Det var ju fråga om judar, och en jude som blev kristen övergick inte till någon ny religion. Han endast tog konsekvenserna av vad han alltid trott. Skrifterna kände han redan. Nu visste han att det var Jesus som de syftade på. Han fortsatte att gå upp till templet för att delta i de dagliga andakterna. Men samtidigt hade han kommit in i ett nytt sammanhang. Han tillhörde det Israel som samlats kring sin Messias, Jesus. Det medförde något väsentligt, som Lukas här sammanfattar i fyra punkter.

Först var det apostlarnas undervisning. Apostlarna hade ju lärt av Jesus. Inte utan skäl kallades han rabbi. En rabbi undervisade muntligt och lät sina lärjungar memorera det viktigaste han hade att säga dem. Lärjungarna visste alltså vad Jesus

sagt. Som goda rabbinlärjungar hade de dessutom givit akt på vad Mästaren gjorde och lagt det på minnet. Allt detta utgjorde nu en ”lära”, en summa av ord och berättelser, som skulle föras vidare, och alla de som nu i sin tur blev lärjungar fick lyssna och lära – i de flesta fall utantill, genom memorering – vad apostlarna hade att säga. Så fick man den kunskap, som vi hämtar ur våra evangelier.

Det andra var gemenskapen. Lukas använder ett grekiskt ord som heter koinonia. Man kan återge det med församlingsgemenskap, brödragemenskap, gudstjänstgemenskap eller livsgemenskap. Man hade blivit en ny släkt av bröder och systrar, fäder och mödrar i Kristus. Alltså höll man samman, både i helg och söcken.

Det tredje var brödsbrytelsen. Det var en måltidsgemenskap, som kunde vara både en verklig måltid och – vanligen efteråt som avslutning – nattvardsfirande.

Det fjärde var ”bönerna”. Ordet syftar först och främst på de böner som en jude dagligen bad, gärna i templet. De hade sin hävdvunna utformning kring en stomme av psaltarpsalmer. Det är dessa dagliga böner Lukas syftar på när han talar om att man troget samlades i templet. Brödsbrytelsen fick man däremot fira i sina hem. Givetvis samlades man också där i mindre grupper till bön.

Ännu ett viktigt drag nämner Lukas: egendoms gemenskapen. Man har kallat den för ett slags kristen kommunism. Riktigare vore nog att säga en konsekvent tillämpning av det kristna förvaltarskapet. En kristen är en förvaltare åt Gud, som inte räknar något som sitt eget utan ställer det till förfogande, när det behövs. Det fanns tydligen redan från början många fattiga i urförsamlingen. ”De fattiga i Jerusalem” är ett uttryck som vi möter ännu tjugofem år senare. Man har förklarat denna fattigdom med att en jude som blev kristen utslöts ur sin familj och släkt och miste sitt arbete. Det kan stämma för en senare tid, men det stämmer inte riktigt med den bild som Lukas ger oss av detta första år, då de kristna tycks ha omfattats med välvilja i vida kretsar. Snarare kan fattigdomen ha berott på att så många var främlingar i Jerusalem. De var galiléer eller andra påskfirare, som genom händelsernas gång kommit att stanna där och som gjort slut på sin reskassa. I varje fall låter oss Lukas förstå, att de som alltjämt hade tillgångar av något slag gjorde sitt bästa för att se till att ingen led nöd.

Under tiden växte församlingen stadigt, dag från dag. Lukas säger: Herren (alltså Kristus) ”ökade den”. Man visste att kyrkan inte var en mänsklig organisation som vann nya medlemmar genom skicklig propaganda. Mänskligt sett var det ett orimligt företag man gett sig in på. Men Herren hade befallt det, och han förde det också igenom.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar, Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk, All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt

Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Apostlagärningarna